

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2022. gada 15. decembrī

lietā Nr. 2021-36-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

pieņemot pieteikuma iesniedzēja – politiskās partijas „Mēs – Talsiem un novadam” – pilnvarotajam pārstāvim Edgaram Zelderim un

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pilnvarotajam pārstāvim Sandim Bērtaitim,

ar tiesas sēdes sekretārēm Alisi Ziemeli un Lauru Stutāni,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28. pantu,

2022. gada 27. oktobrī, 8. un 16. novembrī atklātā tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos izskatīja lietu

„Par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 1995. gada 19. jūlijā pieņēma Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumu (turpmāk – Partiju finansēšanas likums), kas stājās spēkā 1995. gada 16. augustā.

Ar 2010. gada 10. jūnija grozījumiem Partiju finansēšanas likumā, kuri stājās spēkā 2010. gada 14. jūlijā, likums tika papildināts citstarp ar 7.¹ pantu, kura pirmā daļa noteica: „Valsts budžeta finansējumu piešķir politiskajai organizācijai (partijai), par kuru iepriekšējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju, 0,50 latu apmērā kalendārā gada laikā par katru iegūto balsi.”

Ar 2013. gada 12. septembra grozījumiem Partiju finansēšanas likumā, kuri stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī, likuma 7.¹ panta pirmā daļa tika izteikta šādā redakcijā: „Valsts budžeta finansējumu piešķir politiskajai organizācijai (partijai), par kuru iepriekšējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju, 0,71 *euro* apmērā kalendārā gada laikā par katru iegūto balsi.”

Savukārt ar 2019. gada 14. novembra grozījumiem Partiju finansēšanas likumā, kuri stājās spēkā 2020. gada 1. jūlijā, likuma 7.¹ panta pirmā daļa tika izteikta šādā redakcijā: „Politiskajai organizācijai (partijai), par kuru pēdējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju (turpmāk arī – nacionālā līmeņa politiskā partija), piešķir valsts budžeta finansējumu kalendāra gada laikā:

- 1) 4,50 *euro* apmērā par katru iegūto balsi pēdējās Saeimas vēlēšanās;
- 2) 0,50 *euro* apmērā par katru iegūto balsi pēdējās pašvaldības domes vēlēšanās;
- 3) 0,50 *euro* par katru iegūto balsi pēdējās Eiropas Parlamenta vēlēšanās.”

Vienlaikus Partiju finansēšanas likuma pārejas noteikumu 30. punktā tika noteikts, ka šā likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) piemēro no 2021. gada 1. jūlija.

Ar 2022. gada 24. februāra grozījumiem Partiju finansēšanas likumā, kuri stājās spēkā 2022. gada 1. novembrī, Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmā daļa tika izteikta jaunā redakcijā.

2. Pieteikuma iesniedzēja – politiskā partija „Mēs – Talsiem un novadam” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmajam teikumam.

Pieteikuma iesniedzēja ir politiskā partija, kas tika dibināta 2017. gadā, lai veicinātu Latvijas Republikas un īpaši Talsu novada iedzīvotāju interešu aizstāvību un īstenošanu. Pieteikuma iesniedzēja ir piedalījusies Talsu novada domes vēlēšanās 2017. gadā, kad ieguvusi trīs deputātu vietas, un 2021. gadā, kad ieguvusi četras deputātu vietas Talsu novada domē. Saskaņā ar Partiju finansēšanas likuma pārejas noteikumu 30. punktu apstrīdētā norma tiekot piemērota no 2021. gada 1. jūlija, un tā Pieteikuma iesniedzējai neparedzot tiesības saņemt valsts budžeta finansējumu.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma nenodrošina vienlīdzīgu attieksmi pret partijām, kuras piedalās pašvaldības domes vēlēšanās, bet nepiedalās Saeimas vēlēšanās. Politiskās partijas veidojot saikni starp sabiedrību un valsts varu, nodrošinot organizētu sabiedrības līdzdalību politiskajos procesos. Turklāt vēlēšanu rezultāti apliecinot to, ka politiskajām partijām, kuras piedalās tikai pašvaldību vēlēšanās (turpmāk arī – reģionālās politiskās partijas), ir ievērojams iedzīvotāju atbalsts. Ar 2019. gada grozījumiem Partiju finansēšanas likumā valsts budžeta finansējums ticis ievērojami palielināts, turklāt šo finansējumu varot saņemt ne tikai partijas, kuras ievēlētas Saeimā, bet arī tās partijas, kuras nav ievēlētas Saeimā, bet par kurām Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju.

Vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodoties visas politiskās organizācijas (partijas) (turpmāk – arī politiskās partijas), tostarp gan tādas politiskās partijas, kuras saņem valsts budžeta finansējumu, gan arī tādas politiskās partijas, kuras valsts budžeta finansējumu

nesaņem. Šīs grupas vienojošā pazīme esot griba izmantot tiesības iesniegt kandidātu sarakstu pašvaldību vēlēšanās un tikt pārstāvētām pašvaldību domēs. Sešas no astoņām politiskajām partijām, kuras piedalījušās 2021. gada Talsu novada domes vēlēšanās, esot pārstāvētas arī Saeimā un tāpēc papildus Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 1. punktā paredzētajam finansējumam saņemšot arī apstrīdētajā normā noteikto finansējumu neatkarīgi no tā, vai attiecīgā politiskā partija vispār ir pārstāvēta konkrētajā pašvaldības domē. Tādējādi attieksme pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām esot atšķirīga.

Politiskās darbības nodrošināšana esot saistīta ar ļoti dažādiem ikdienas izdevumiem, tostarp izdevumiem, kas nepieciešami biroja uzturēšanai, darbinieku algošanai, komunikācijai ar vēlētājiem, tāpat finansējums esot nepieciešams arī pašvaldības domes priekšvēlēšanu kampaņai un aģitācijai. Tāpēc politiskās partijas, kurām tiek piešķirts valsts budžeta finansējums, esot acīmredzami labvēlīgākā situācijā nekā citas politiskās partijas.

No apstrīdētās normas izstrādes materiāliem izrietot, ka valsts budžeta finansējums tiek piešķirts ar mērķi mazināt politisko partiju finansiālu atkarību no privātpersonu ziedojumiem, partiju nelikumīgu finansēšanu un augstākā līmeņa korupcijas riskus, veicināt politisko partiju profesionalitāti un administratīvās spējas, kā arī savstarpējo konkurenci. Tomēr likumdevējs neesot izvērtējis, kāpēc šis valsts finansējuma piešķiršanas mērķis nebūtu attiecināms arī uz tām politiskajām partijām, kuras ir pārstāvētas pašvaldības domē, bet nav piedalījušās Saeimas vēlēšanās vai par kurām Saeimas vēlēšanās balsojuši mazāk nekā divi procenti vēlētāju. Tāpēc ar apstrīdēto normu radītajai atšķirīgajai attieksmei neesot objektīva un saprātīga pamata.

Arī uz vietējā līmeņa partijām vienlīdz esot attiecināms mērķis samazināt politisko partiju finansiālu atkarību no privātpersonu ziedojumiem, partiju nelikumīgu finansēšanu un veicināt šādu politisko partiju profesionalitāti, administratīvās spējas un konkurenci. Pašvaldības domē tāpat kā Saeimā tiekot ievēlēti deputāti, kas sēdēs balsojot par dažādiem

jautājumiem, tāpat pašvaldībām esot daudzmiljonu budžeti un liela autonomija attiecībā uz rīcību ar finanšu līdzekļiem.

Pieņemot apstrīdēto normu, neesot vērtēts, cik liela ietekme uz valsts budžetu būtu tam, ka valsts finansējums tiktu paredzēts arī tādām politiskajām partijām, kuras nepiedalās Saeimas vēlēšanās, bet piedalās tikai pašvaldības domes vēlēšanās. Esot pamats apšaubīt pašreizējā valsts finansējuma piešķiršanas modeļa efektivitāti. Apstrīdētā norma būtiski ierobežojot jaunu partiju rašanās iespējas, kā arī kopumā liecinot par vēlmi pakāpeniski panākt reģionālo politisko partiju skaita samazināšanos un faktiski pat to iznīcināšanu, lai gan tieši objektīva, godīga un demokrātiska konkurence veicinātu visu politisko partiju profesionalitāti un attīstību.

Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzēja uzturēja pieteikumā ietvertos apsvērumus.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Apstrīdētā norma esot pieņemta ar mērķi stiprināt un konsolidēt politisko partiju sistēmu, kas darbojas visā valsts teritorijā, un iesaistīt politiskās partijas arī nacionālā līmeņa vēlēšanās, kā arī nodrošināt Saeimā pārstāvēto partiju darbību ar tai nepieciešamiem ievērojamiem resursiem.

Saeima nepiekrīt tam, ka Pieteikuma iesniedzējas norādītās personu grupas varētu atzīt par tādām, kas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļus. Diferencētais finansējuma sadales modelis izslēdzot iespēju, ka būtisku valsts finansējumu darbības nodrošināšanai varētu saņemt politiskās partijas ar relatīvi nelielu pilsoņu atbalstu, un vienlaikus nodrošinot to, ka samērīgu atbalstu saņem politiskās partijas, kuras ieguvušas lielāku vēlētāju atbalstu un ir pārstāvētas Saeimā. Turklāt parlamentā pārstāvētas partijas darbībai objektīvi esot nepieciešami lielāki resursi, citstarp sabiedrības informēšanai par partijas un visas Saeimas ikdienas lēmumiem un parlamentārajam darbam nepieciešamās kvalitatīvās ekspertīzes nodrošināšanai. Apstrīdētās normas un Partiju finansēšanas likuma mērķis

kopumā esot nodrošināt lielāku politisko partiju finansiālo atbalstu un stabilu politisko partiju sistēmu. Attiecinot līdzīgu finansējuma piešķiršanas modeli arī uz politiskajām partijām, kuras piedalās tikai pašvaldību vēlēšanās, finansējuma sadale varētu nonākt pretrunā ar nacionālajā līmenī fiksēto atbalstu politiskajām partijām, kā arī neveicinātu politisko partiju konsolidāciju un vienmērīgu iesaisti gan nacionālā, gan reģionālā līmeņa vēlēšanās.

Politiskā partija, kas pārstāvēta tikai vienā pašvaldības domē, bet nav piedalījusies Saeimas vēlēšanās, nevarot sniegt ievērojamu ieguldījumu partiju konsolidācijā visas valsts mērogā un vienmērīgā iesaistē nacionālā līmeņa vēlēšanās. Šāda veida partijas atbilstoši to darbības specifikai nepildot tāds pašus un salīdzināmus uzdevumus kā parlamentā pārstāvētās partijas, kuru biedru skaits esot nesalīdzināmi lielāks un kuras attīstot vērīenīgas starptautiska līmeņa aktivitātes. Toties uz tām partijām, kuras pārstāvētas pašvaldības domē, bet nav piedalījušās Saeimas vēlēšanās, neattiecoties vairāki ierobežojumi, kas noteikti tiem politiskajiem spēkiem, kuri saņem valsts budžeta finansējumu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējas norādītās personu grupas darbojoties atšķirīgos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos.

Ja Satversmes tiesa konstatētu, ka izskatāmajā lietā norādītās personu grupas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, tad Saeima norāda, ka pret tām noteiktā atšķirīgā attieksme ir noteikta ar likumu. Ar apstrīdēto normu radītajai atšķirīgajai attieksmei esot leģitīmi mērķi – demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības labklājības aizsardzība.

Izskatāmajā lietā pašreizējais finansējuma piešķiršanas modelis būtu atzīstams par likumdevēja politisku izšķiršanos un tas, kā arī jautājums par alternatīvu risinājumu izvēli nebūtu izvērtējams ar konstitucionālās kontroles metodēm. Pēc Saeimas ieskata, tāda alternatīva kā apstrīdētajā normā noteiktā finansējuma mehāniska piešķiršana arī politiskajām partijām, kuras ir pārstāvētas pašvaldības domē, bet nav piedalījušās Saeimas vēlēšanās, nonāktu pilnīgā pretrunā ar likumdevēja definētajiem politisko partiju finansēšanas mērķiem un dažādo veidu politisko partiju specifiku. Turklāt šāds risinājums prasītu nesamērīgu ieguldījumu no valsts un visas sabiedrības.

Apstrīdētā norma esot pieņemta gadskārtējā valsts budžeta paketes ietvaros. Apstrīdētajā normā paredzētais politisko partiju finansēšanas modelis esot noteikts, ievērojot pieejamos valsts budžeta līdzekļus. Pašreizējā finansēšanas sistēmas stadijā prioritāte esot nodrošināt politiskajām partijām tām minimāli nepieciešamo administratīvo kapacitāti, būtiski samazināt politisko partiju atkarību no privātā finansējuma, kā arī motivēt politiskās partijas palielināt savu biedru skaitu visā valsts teritorijā.

Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis vērta uzmanību uz vairākiem procesuāliem aspektiem, kas varētu būt par pamatu tiesvedības izbeigšanai lietā. Pēc Saeimas pārstāvja ieskata, neesot identificējamas tādas pamattiesības, kuru aizsardzībai Pieteikuma iesniedzēja vērsusies Satversmes tiesā, tāpēc izskatāmajā lietā Pieteikuma iesniedzēja nevarot izmantot konstitucionālo kontroli kā savu aizskarto tiesību aizsardzības līdzekli. Papildus tika sniegti apsvērumi par konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu, kas, pēc Saeimas pārstāvja ieskata, esot nokavēts.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, Pieteikuma iesniedzējas norādītās personu grupas neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Atšķirīgs esot gan šo politisko partiju mērķis un loma ilgtspējīgas politikas veidošanā un demokrātijas stiprināšanā, gan to darbības nodrošināšanai nepieciešamo līdzekļu apmērs.

Partiju finansēšanas likumā valsts finansiālais atbalsts politiskajām partijām jau sākotnēji bijis saistīts ar iegūto pārstāvību Saeimā. Valsts finansējuma piešķiršana partijām papildus nepieciešamībai samazināt ziedotāju ietekmi uz tām esot pamatota ar apsvērumu, ka ikgadēji maksājumi no valsts budžeta nodrošinātu partijām stabilu ienākumu bāzi, kas ļautu tām sekmīgāk posmā starp vēlēšanām veikt savas funkcijas, piemēram, pilnveidot programmas, izglītēt vēlētājus, strādāt pašvaldībās. Pirmo reizi šāds finansējums ticis izmaksāts 2012. gadā.

Atbilstoši Partiju finansēšanas likuma pārejas noteikumu 27. punktam Ministru kabinetam tika uzdots līdz 2018. gada 31. oktobrim iesniegt atzinumu par finansiālajiem un tiesiskajiem nosacījumiem iespējamai piešķiramā valsts budžeta finansējuma apmēra palielināšanai, vienlaikus izvērtējot iespēju piemērot attiecīgos nosacījumus arī citām Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmajā daļā neminētām politiskajām partijām. Tieslietu ministrija 2019. gadā sagatavojusi atzinumu par iespējamo politiskajām organizācijām paredzētā valsts budžeta finansējuma palielinājumu. Šo atzinumu sagatavojusi darba grupa, kura vērtējusi dažādus risinājumus politiskajām partijām paredzētā valsts finansējuma apjoma pārskatīšanai, tostarp aplūkojot to politisko partiju loku, kurām ir tiesības saņemt valsts finansējumu, kā arī valsts finansējuma sadales principus. Tika secināts, ka valsts finansējuma piešķiršanas modelim jābūt tādām, lai motivētu politiskās partijas iekļūt Saeimā un sekmētu politisko partiju ieinteresētību veidot aktīvu biedru kopu un darboties visā valsts teritorijā.

Apstrīdētajā normā paredzētais finansējuma apmērs esot noteikts, ievērojot pieejamos valsts budžeta līdzekļus, un regulējums kopumā esot bijis vērsts uz lielāko partiju finansiālu atbalstīšanu un stabilas politisko partiju sistēmas nostiprināšanu. Pašreizējais finansējuma piešķiršanas modelis izslēdzot iespēju, ka būtisku valsts finansējumu savas darbības nodrošināšanai varētu saņemt partijas ar relatīvi nelielu pilsoņu atbalstu, un vienlaikus tiekot nodrošināts samērīgs atbalsts tām politiskajām partijām, kuras ieguvušas lielāku pilsoņu atbalstu un ir pārstāvētas Saeimā.

Valsts demokrātisko procesu stiprināšanas labad būtu vēlams, lai politiskās partijas izstrādātu prioritāras visaptverošas politiskās programmas un pārstāvētu plašas sabiedrības intereses. Minētos uzdevumus efektīvi varot veikt tieši lielas politiskās partijas, kas darbojas visā valsts teritorijā. Savukārt tādas partijas, kuru darbības mērķis ir politiskā vara tikai vienā novadā vai reģionā, nevarot sniegt tādu ieguldījumu stabili politisko partiju sistēmā, kādu sniedz partijas, kuras darbojas visā valsts teritorijā un kuru darbības mērķis ir iegūt politisko varu valstī un politiski pārstāvēt pēc iespējas plašākas sabiedrības

grupas. Demokrātiskā valstī esot svarīgas un aizsargājamās tiesības veidot politiskās partijas un apvienoties tajās, taču vienlaikus valsts parlamentārās demokrātijas stiprināšanas nolūkā esot svarīgi arī īpaši motivēt tādas stabilas, konsolidētas politisko partiju sistēmas izveidi, kura spētu apvienot plašas sabiedrības grupas. Turklāt valsts finansējuma piešķiršana neesot vienīgais līdzeklis šā mērķa sasniegšanai. Likumdevējs ar dažādiem tiesiskiem līdzekļiem esot īstenojis politiku, kas vērsta uz partiju sistēmas stiprināšanu, piemēram, nosakot minimālo politiskās partijas dibinātāju skaitu.

Tiesas sēdē Tieslietu ministrija uzsvēra, ka Pieteikuma iesniedzējas norādītās personu grupas vienojošā pazīme neatbilst Partiju finansēšanas likuma 1. pantā definētajam likuma mērķim – stiprināt parlamentāro demokrātiju. Turklāt uzskats, ka visas politiskās partijas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, neatbilstot likumdevēja tiesībpolitiskajai izvēlei. Politiskajām partijām, kuras darbojas parlamentārā līmenī, esot atšķirīgs darbības mērķis un daudz lielāka nozīme ilgspējīgas politikas veidošanā.

5. Pieaicinātā persona – Finanšu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma tika izstrādāta un pieņemta normatīvajos tiesību aktos paredzētajā kārtībā, tostarp izvērtējot finansiālo un tiesisko nosacījumu piedāvājuma ietekmi uz valsts budžetu, kā arī tika izsludināta un ir publiski pieejama atbilstoši normatīvo tiesību aktu prasībām.

Partiju finansēšanas likuma pārejas noteikumu 27. punktā Ministru kabinetam esot uzdots līdz 2018. gada 31. oktobrim iesniegt Saeimai atzinumu par finansiālajiem un tiesiskajiem nosacījumiem iespējamai piešķiramā valsts budžeta finansējuma palielināšanai, vienlaikus izvērtējot iespēju piemērot attiecīgus nosacījumus arī citām šā likuma 7.¹ panta pirmajā daļā neminētām politiskajām partijām. Arī Finanšu ministrija esot piedalījusies minētā atzinuma sagatavošanā, lai atbilstoši savai kompetencei vērtētu Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja un Tieslietu ministrijas sniegtā tiesisko un finansiālo nosacījumu piedāvājuma ietekmi uz valsts budžetu.

6. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Apstrīdētās normas pamatuzdevums esot atbalstīt tās partijas, kuras iegūst noteiktu balsu skaitu Saeimas vēlēšanās, bet finansējuma sasaiste ar pašvaldību vēlēšanās iegūto balsu skaitu esot tikai papildu veids, kā iespējams novērtēt un atbalstīt politiskās partijas Saeimas vēlēšanu starplaikā. Apstrīdētā norma kopumā veicinot nacionālā līmeņa politisko partiju sistēmas attīstību, piemēram, nodrošinot politisko partiju konkurenci un politiskā piedāvājuma daudzveidību. Pēc tiesībsarga ieskats, minētais apstāklis uzskatāms par pietiekami būtisku, lai atzītu to, ka Pieteikuma iesniedzēja un nacionālā līmeņa politiskās partijas neatrodas vienādos un savstarpēji salīdzināmos apstākļos.

Izskatāmās lietas ietvaros varētu tikt vērtēta apstrīdētās normas atbilstība arī Satversmes 1. un 101. pantam, taču pati Pieteikuma iesniedzēja iespējamu savu pamattiesību aizskārumu šādā kontekstā neesot saskatījusi.

Ar apstrīdēto normu radītajai atšķirīgajai attieksmei pēc būtības varētu būt divi leģitīmi mērķi, proti, demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība un sabiedrības labklājība. Tiesībsargs uzskata, ka likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai. Tomēr daļēja vai pilnīga to sasniegšana esot atkarīga no likumdevēja politiskās izšķiršanās un konkrētajā situācijā pieejamiem valsts budžeta līdzekļiem. Tiesībsargs uzskata, ka atsevišķus apstrīdētās normas mērķus varētu sasniegt ar alternatīviem līdzekļiem, piemēram, politisko partiju konsolidāciju varētu veicināt minimālā biedru skaita palielināšana.

Esot jāņem vērā tas, ka Saeima izlemj svarīgākos valsts un sabiedrības dzīves jautājumus, piemēram, lemj par valsts budžeta izlietojumu, īsteno kopējo valsts politiku, un tādējādi neesot šaubu par to, ka īpaši sabiedriski nozīmīga ir apstrīdētās normas mērķu un valsts finansējuma galveno mērķu sasniegšana attiecībā uz tām politiskajām partijām, kuras kandidē Saeimas vēlēšanās.

Tiesas sēdē tiesībsarga pārstāve uzsvēra, ka dalība Saeimas vēlēšanās un vismaz divu procentu vēlētāju balsu iegūšana ir izšķirošs nosacījums tam, lai

atzītu, ka Pieteikuma iesniedzēja un nacionālā līmeņa politiskās partijas neatrodas vienādos un savstarpēji salīdzināmos apstākļos.

7. Pieaicinātā persona – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs – norāda, ka Pieteikuma iesniedzējas identificētās personu grupas neatrodas salīdzināmos apstākļos, tāpēc tās nebūtu salīdzināmas tiesiskās vienlīdzības principa ietvaros.

Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmā daļa ietverot vienu pamatkritēriju, kas politiskajai partijai jāizpilda, lai tā varētu pretendēt uz valsts finansējumu, proti, politiskajai partijai iepriekšējās Saeimas vēlēšanās jābūt saņēmušai vairāk nekā divu procentu vēlētāju atbalstu.

Pieteikuma iesniedzējas norādītā pazīme – griba izmantot tiesības iesniegt kandidātu sarakstu pašvaldību vēlēšanās un iegūt pārstāvību pašvaldības domē – pati par sevi nevarot būt pietiekams arguments tam, lai konstatētu, ka norādītās personu grupas atrodas vienādos un savstarpēji salīdzināmos apstākļos. Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 15. pantā minētās politisko partiju tiesības iesniegt pašvaldības domes deputātu kandidātu sarakstu pašvaldību vēlēšanās un tikt pārstāvētām pašvaldību domēs nevarot tikt uzskatītas par vienojošu pazīmi, jo gan Saeimas vēlēšanu likuma 9. pantā, gan Eiropas Parlamenta vēlēšanu likuma 9. pantā esot noteiktas stingrākas prasības gan attiecībā uz politiskās partijas biedru skaitu, gan attiecībā uz katru individuālo kandidātu.

Apstrīdētā norma nosakot kritērijus valsts finansējuma piešķiršanai politiskajai partijai, taču nekādi neierobežojot Pieteikuma iesniedzējas tiesības veikt secīgas darbības, lai panāktu atbilstību šiem kritērijiem un varētu saņemt valsts budžeta finansējumu. Turklāt, pieņemot apstrīdēto normu, jau sākotnēji konceptuāli ticis definēts princips, ka valsts budžeta finansējums piešķirams tām politiskajām partijām, par kurām iepriekšējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju. Citstarp ticis atzīts, ka neesot vajadzības šo sliekšni pazemināt, jo tas esot Latvijas apstākļiem samērīgs un atbilstot arī citu ar Latviju salīdzināmu valstu praksei. Turklāt esot svarīgi

nepieļaut to, ka kāda politiskā partija varētu iesniegt kandidātu sarakstu un piedalīties vēlēšanās bez motivācijas iekļūt Saeimā, bet tikai ar vienu mērķi – saņemt valsts finansējumu. Esot izvērtētas arī citas ar valsts finansējuma piešķiršanu saistītas alternatīvas, piemēram, nodokļu atlaides par ziedojumiem politiskajām partijām, iespēja noteikt minimāli nepieciešamo reģionālo nodaļu skaitu, lai sekmētu politisko partiju ieinteresētību veidot aktīvu biedru kopu un darboties visā valsts teritorijā.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs norāda, ka tā pasākumu plāna 2021.–2024. gadam projektā kā viens no nākamajos gados veicamajiem uzdevumiem ir ietverts uzdevums pārskatīt un izvērtēt esošo modeļi, atbilstoši kuram valsts budžeta finansējums tiek piešķirts politiskajām partijām. Tādējādi varētu provizoriski noteikt šā modeļa ietekmi uz naudas lomas mazināšanu politikā, kā arī uz augstākā līmeņa politisko korupciju. Vērtējot pašreizējā politisko partiju finansēšanas modeļa efektivitāti, vienlaikus likumsakarīgi būtu vērtējama arī reģionālo politisko partiju finansēšana un to atkarība no privātajiem ziedotājiem, kā arī tās sekas.

Tiesas sēdē Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs norādīja, ka ar 2019. gada 14. novembra likumu „Grozījumi Partiju finansēšanas likumā” tika būtiski palielināts valsts budžeta finansējums politiskajām partijām un kā viens no valsts finansējuma piešķiršanas kritērijiem ieviesta arī apstrīdētā norma. Tomēr valsts finansējuma palielināšana un tā piešķiršanas kritēriji esot politiskās izšķiršanās jautājums.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Pašvaldību savienība – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Partijas sākotnēji varot veidoties dažādi – gan kā interešu grupas pārstāvniecība, gan kā vietējo vai ideoloģisko interešu pārstāvniecība. Savukārt partijas tālākajai attīstībai esot nepieciešama labvēlīga valsts politika un attiecīgs normatīvais tiesību regulējums.

Pārmērīgi ierobežojot partijas ienākumus, tiek provocēta ienākumu gūšana neatļautā veidā, savukārt pārmērīga ienākumu ierobežošana veicinot

ēnu ekonomikas nostiprināšanos. Piemēram, Partiju finansēšanas likumā iekļautais aizliegums juridiskajām personām ziedot politiskajām partijām esot bijis iecerēts tādēļ, lai partijas kļūtu mazāk atkarīgas no liela apmēra ziedojumiem, kas padarītu spēcīgākas tās partijas, kuras pārstāv uzņēmēju intereses, tomēr šā aizlieguma rezultātā politiskās partijas esot novājinātas, jo samazinājušies pastāvīgam partiju iekšējās demokrātijas stiprināšanas darbam nepieciešamie līdzekļi.

Esot jāņem vērā arī tas, ka nepilnvērtīgi finansētas politiskās partijas nevar nodrošināt augstu likumdošanas kvalitāti, nespēj pienācīgi aizstāvēt nacionālās intereses Eiropas Savienības ietvaros un tādējādi kavē visu valsts attīstību. Tāpēc esot pamatoti palielināt partiju finansējumu, īpaši domājot par tādām finansējuma formām, kas sekmētu partiju iekšējo demokrātiju un segtu vismaz minimālos ikdienas izdevumus. Šādam principam būtu saprātīgs mērķis – palielināt partijas iespējas tad, ja tā gūst lielāku vēlētāju atbalstu. Šāds modelis stimulētu izaugsmi, būtu lietderīgs visās četrās partijas attīstības stadijās un atbilstu proporcionalitātes principam.

Latvijas Pašvaldību savienība uzskata, ka apstrīdētā norma attiecībā uz valsts finansējuma piešķiršanu paredz nevienlīdzīgu attieksmi pret politiskajām partijām, ka šādai attieksmei nav leģitīma mērķa un ka tā nav samērīga.

9. Pieaicinātā persona – biedrības „Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS” direktore Mg. iur. Iveta Kažoka – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 15. panta pirmā daļa nosakot partijas formu kā priekšnoteikumu dalībai pašvaldību vēlēšanās. Salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības valstu praksi šāda Latvijas likuma prasība esot netipiska – parasti pašvaldību līmeņa vēlēšanās varot piedalīties arī vēlētāju apvienības un pat individuāli kandidāti. Turklāt arī partijas izveidošana un uzturēšana esot padarīta sarežģīta, piemēram, nosakot konkrētu nepieciešamo dibinātāju un biedru skaitu. Ja politiskajām partijām tiek piešķirts valsts atbalsts, tad atbalsta sistēmai vajadzētu būt paredzētai arī neatkarīgiem

kandidātiem, lai nodrošinātu to, ka valsts resursi tiek sadalīti vienlīdzīgi. Tas attiecoties arī uz vietējā līmeņa partijām, kurām tāpat rodies dažādi izdevumi, kas izrietot no nepieciešamības finansēt partijas juridisko formu.

Reģionālās politiskās partijas, kuras nesaņem valsts budžeta finansējumu, pašvaldību vēlēšanu kontekstā esot nostādītas nevienlīdzīgā situācijā ne tikai ar tām politiskajām organizācijām, kurām valsts katru gadu piešķir finansējumu, bet arī ar tām politiskajām partijām, kuras pašvaldību vēlēšanās piedalās vienā sarakstā ar valsts budžeta finansējumu saņemošām politiskajām partijām. Ministru kabineta 2020. gada 14. janvāra noteikumu Nr. 24 „Politiskajām organizācijām (partijām) piešķirtā valsts budžeta finansējuma izlietojuma noteikumi” 6. pants aizliedzot partiju apvienībai piešķirto valsts budžeta finansējumu izmantot tādas apvienībā ietilpstošas partijas politiskajai aģitācijai, kura Saeimas vai Eiropas Parlamenta vēlēšanās iesniedz atsevišķu kandidātu sarakstu. Savukārt attiecībā uz pašvaldību vēlēšanām šāds aizliegums neesot paredzēts.

Apstrīdētās normas izstrādes laikā vispār neesot vērtēta tās ietekme uz reģionālā līmeņa demokrātiju un to pārstāvošajām politiskajām partijām. Turklāt tas, kas norādīts Ministru kabineta 2019. gada atzinumā par valsts budžeta finansējuma iespējamo palielinājumu politiskajām organizācijām, būtiski atšķiroties no tā regulējuma, kuru 2019. gadā pieņēmusi Saeima. Proti, valsts budžeta finansējuma apjoms neesot piesaistīts Latvijas partiju vajadzībām, bet gan tikusi izveidota politiskos apsvērumos balstīta sasaiste ar Lietuvas un Igaunijas politisko partiju saņemtā valsts finansējuma apjomu. Tāpat neesot domāts par bāzes finansējuma piesaisti tādā veidā, lai arī partijas, kuras nav iekļuvušas Saeimā, varētu pakāpeniski attīstīt savu darbību. Neesot ņemts vērā arī tas, ka lielu daļu no Saeimā startējošiem sarakstiem iesniedz partiju apvienības, kuras pašvaldību vēlēšanās un Eiropas Parlamenta vēlēšanās piedalās atšķirīgos sastāvos. Līdz ar to neesot saprotams, kāpēc bija jāpiešķir papildu finansējums par dalību pašvaldību vēlēšanās.

Lai novērstu ar apstrīdēto normu radīto atšķirīgo attieksmi pret tiem kandidātiem, kuri piedalās pašvaldību vēlēšanās no reģionālo politisko partiju

sarakstiem, būtu vai nu jāatsakās no obligātās un grūti pamatojamās prasības pēc politiskās partijas formas dalībai pašvaldību vēlēšanās, vai arī jāsedz pārstāvību pašvaldības domē ieguvušām reģionālajām partijām daļa no to administratīvajiem un ar kampaņu saistītajiem izdevumiem proporcionāli attiecīgās partijas saņemto balsu skaitam un atbilstoši minimāli nepieciešamā finansējuma aprēķinam.

Tiesas sēdē *Mg. iur.* Iveta Kažoka uzsvēra, ka politisko partiju finansēšanas reforma ir novedusi pie tādas situācijas, ka reģionālā līmeņa aktīvisti, lai varētu konkurēt ar citām politiskajām partijām pašvaldību vēlēšanās, ir spiesti apvienoties ar kādu no tām politiskajām partijām, kuras saņem valsts finansējumu. Šādi apstākļi nelabvēlīgi ietekmējot reģionālā līmeņa demokrātiskos procesus un esot izrietējuši ne tikai no politisko organizāciju (partiju) finansēšanas modeļa reformas, bet arī no tiesiskā regulējuma, kas nosakot veidu, kādā politiskās partijas var piedalīties pašvaldību vēlēšanās.

10. Pieaicinātā persona – *Mg. sc. soc., Mg. oec.* Lelde Metla-Rozentāle – norāda, ka Latvijā kā parlamentārajā demokrātijā Saeima ir vienīgā valsts institucionālā struktūra ar nacionālā likumdevēja spēku. Latvijas tiesību sistēmas ietvaros pilsoņiem esot iespēja piedalīties arī divās citās vēlēšanās – pašvaldību vēlēšanās un Eiropas Parlamenta vēlēšanās, tomēr nevienai no šīm vēlētajām institūcijām neesot piešķirtas līdzvērtīgas tiesības un pienākumi kā Saeimai. Proti, minētās institūcijas nerūpējoties par visu valsts iedzīvotāju kopējo labumu.

Pieņemot lēmumu par jebkādu labumu vai iespēju pārdali starp politiskajām partijām, galvenais partijas novērtēšanas kritērijs esot tās nozīmīgums un ietekme visai sabiedrībai svarīgu jautājumu risināšanā. Ja partija izvēlas nepiedalīties parlamenta vēlēšanās, tad tā esot tikai lokāls, reģionāls politiskais spēks, kas darbojas viena novada pašvaldības ietvaros un rūpējas par konkrētā novada attīstību. Tā tas esot Pieteikuma iesniedzējas gadījumā. Šāda partija nesniedzot tiešu pienesumu visas valsts un

parlamentārās demokrātijas stiprināšanā un neesot uzskatāma par līdzvērtīgu pretendentu uz valsts finansējumu.

Politisko partiju finansējums varot veidoties no diviem avotiem: privātā un valsts (publiskā) finansējuma. Privātais finansējums vienmēr veidojot būtisku partijas finansiālā nodrošinājuma daļu, jo tas apliecinot, ka partijas idejām ir sekotāji un ka partijas aktualizētie jautājumi ir nozīmīgi un saprotami ne tikai partijas biedriem, bet arī plašākam sabiedrības lokam. Kā otrs partiju finansēšanas avots varot tikt izmantots publiskais jeb valsts finansējums, kas tiekot izmaksāts no valsts budžeta līdzekļiem.

Atbilstoši politikas teorijas atziņām demokrātisko valstu pieredzes pamatā esot trīs galvenie labumu sadales principi. Pirmkārt, valsts finansējuma saņēmēju vienlīdzība – šajā kontekstā par kritēriju tiekot izmantota politiskās partijas pārstāvība parlamentā. Otrkārt, finansējuma apjoma sadales proporcionalitāte atbilstoši politiskās partijas panākumiem vēlēšanās – šajā kontekstā par kritēriju tiekot izmantoti vēlētāju balsojuma rezultāti parlamenta vēlēšanās. Treškārt, finansējuma nepieciešamība, un šajā kontekstā tiekot izsvērtas jaundibinātu politisko partiju un lielākos politiskos spēkus pārstāvošo partiju vajadzības. No valsts budžeta līdzekļiem piešķirtajam politisko partiju finansējumam esot būtiska nozīme parlamentārās demokrātijas nodrošināšanā valstī. Tas stiprinot politiskās partijas un to izvirzītos kandidātus un nodrošinot vienādus konkurences priekšnoteikums priekšvēlēšanu cīņā. Politisko partiju iespēja saņemt valsts finansējumu un piedalīties cīņā par vietu parlamentā esot būtisks pārstāvnieciskās parlamentārās demokrātijas īstenošanas priekšnoteikums. Ar tā palīdzību tiekot veicināta pilsoņu uzticēšanās politiskajiem spēkiem un politiķiem kopumā.

Tiesas sēdē *Mg. sc. soc., Mg. oec.* Lelde Metla-Rozentāle uzsvēra, ka ar valsts pārvaldīšanu politikas zinātnes teorijā un starptautiskajā praksē tiek saprasta nacionālā līmeņa politika, kas vērsta uz visu valsts iedzīvotāju kopējā labuma vairošanu. Tā tad arī esot būtiskā atšķirība starp nacionālā līmeņa un reģionālā līmeņa politiskajām partijām. Reģionālajām politiskajām partijām esot iespēja, saglabājot savu identitāti, noslēgt sadarbības līgumu ar kādu no

nacionālā līmeņa politiskajām partijām un šādā formā kopīgi piedalīties parlamenta vēlēšanās. Šāda sadarbība veicinot konkrētā reģiona ekonomisko izaugsmi un esot veids, kā attīstīt gan konkrēto reģionu, gan visu valsti.

Arī nacionālā līmeņa politiskās partijas sastāvā varot būt personas, kas specializējas tikai darbam pašvaldībās un rūpējas par to interesēm. Savukārt citi attiecīgās politiskās partijas biedri iesaistoties nacionālā līmeņa politikā un kandidējot Saeimas vēlēšanās. Tādā veidā politiskā partija varot gūt labus panākumus gan reģionālā līmeņa, gan arī Saeimas vēlēšanās.

11. Pieaicinātā persona – Dr. Ph. Daunis Auers – tiesas sēdē norādīja, ka dažādu valstu politiskās sistēmas ir atšķirīgas un tātad atšķirīgas ir arī politisko partiju sistēmas. Latvija esot viena no tām Eiropā un pat pasaulē retajām valstīm, kurās ir ļoti daudz politisko partiju. Patlaban Latvijā esot 53 politiskās partijas, savukārt Igaunijā – 12, Lietuvā – 27, Zviedrijā – 29, bet Somijā – 24 politiskās partijas. Latvijā politiskās partijas dibināšana esot salīdzinoši vienkārša, proti, partijas dibināšanai nepieciešami tikai 200 biedri, bet Lietuvā – 2000.

Iemesls tam, kāpēc Latvijā ir tik daudz politisko partiju, esot tas, ka pašvaldību vēlēšanās nevar piedalīties vēlētāju apvienības vai individuāli kandidāti, kā tas ir, piemēram, Igaunijā, Lietuvā, Dānijā un arī citās Baltijas jūras reģiona valstīs.

Vidēji Eiropā dažādu politisko partiju biedri ir apmēram pieci procenti no konkrētās valsts balsstiesīgajiem iedzīvotājiem. Latvijas politiskās partijas esot nelielas. Proti, Latvijā tikai viens procents no balsstiesīgajiem pilsoņiem iestājušies kādā politiskajā partijā, bet, piemēram, Igaunijā tie esot aptuveni seši procenti un Lietuvā – aptuveni pieci procenti iedzīvotāju. Pēdējo gadu tendences liecinot, ka arī Eiropā samazinās partiju biedru skaits. Piemēram, Dānijā 1960. gadā dažādu politisko partiju biedri bija 22 procenti iedzīvotāju, bet patlaban ir tikai trīs procenti. Reaģējot uz šīm pārmaiņām, visā Eiropā esot pārskatīti politiskajām partijām piešķiramā valsts atbalsta mehānismi. Tādējādi esot mainījusies izpratne par to, kuras no politiskajām partijām valstij būtu

jāatbalsta. Esot identificējamās vairākas funkcijas, kas jāpilda politiskajai partijai. Pirmkārt, tai pirms vēlēšanām ar savām politiskajām kampaņām esot jāveicina pilsoniskā aktivitāte, lai ieinteresētu sabiedrību dalībā attiecīgajās vēlēšanās. Otrkārt, partijas apvienojot pilsoņus konkrētu interešu grupās, veidojot savas politiskās programmas un piedāvājot konkrētu valsts nākotnes vīziju. Treškārt, politiskās partijas piesaistot jaunus biedrus, kuri ar savām partijas darbā apgūtajām profesionālajām spējām un uzkrāto pieredzi nākotnē varēs lielā mērā ietekmēt valsts pārvaldes procesus. Šādas pašas funkcijas esot jāpilda arī reģionālajām politiskajām partijām, jo arī pašvaldību iedzīvotājiem jābūt informētiem par konkrētās pašvaldības attīstības iespējām.

Latvijā politiskās sistēmas reformas tiek īstenotas lēni un, iespējams, par vēlu salīdzinājumā ar Igauniju un Lietuvu. Tomēr politisko partiju finansēšanas sistēma esot veidota, domājot par parlamenta vēlēšanām. No Eiropas Savienības 27 dalībvalstīm tikai Spānijā un Dānijā valsts finansējums esot paredzēts arī reģionālajām politiskajām partijām. Pārējās dalībvalstīs valsts atbalsts politiskajām partijām tiek piešķirts, pamatojoties uz to panākumiem nacionālā līmeņa vēlēšanās. Tāpat *Dr. Ph. Daunis Auers* atzina, ka esot notikušas ekspertu diskusijas arī par politisko partiju atbalsta sistēmas ietekmi uz pašvaldību vēlēšanām.

Secinājumu daļa

12. Saeima uzskata, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. punktu, jo apstrīdētā norma neradot Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertu pamattiesību aizskārumu. Turklāt Pieteikuma iesniedzēja neesot ievērojusi Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu (*sk. 2022. gada 27. oktobra tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 4. sēj. 41.–44. lp.*).

Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai procesuāla rakstura jautājumi ir skatāmi pirms tiesību normas satversmības izvērtēšanas pēc būtības

(sk. Satversmes tiesas 2021. gada 10. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-11-01 9. punktu).

Līdz ar to Satversmes tiesa izvērtēs, vai konkrētajā gadījumā ir aizskartas aizsargājamas Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības, kas ietilpst Satversmes 91. panta pirmā teikuma tvērumā, bet pēc tam pārbaudīs, vai ir ievērots Satversmes tiesas likumā noteiktais termiņš pieteikuma iesniegšanai.

12.1. Pamattiesību aizskārums ir obligāts priekšnoteikums pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā *(sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 7. punktu)*. Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja personai Satversmē ir ietvertas konkrētās pamattiesības un tieši apstrīdētā norma tās aizskar *(sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 11. punktu)*.

Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, apstrīdētā norma paredzot atšķirīgu attieksmi pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām politiskajām partijām. Proti, ar apstrīdēto normu politiskajām partijām, kuras pēdējās Saeimas vēlēšanās ieguvušas vismaz divus procentus vēlētāju balsu, piešķirtais valsts budžeta finansējums dodot plašākas iespējas piedalīties pašvaldības domes vēlēšanās un gūt tajās vairāk balsu nekā Pieteikuma iesniedzējai, kura valsts budžeta finansējumu nesaņemot. Tādējādi starp vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām politiskajām partijām veidojoties atšķirīga attieksme, kas esot Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertā tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpums.

Savukārt Saeima uzskata, ka Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertais tiesiskās vienlīdzības princips piemērojams kopā ar citām pamattiesībām. Pieteikuma iesniedzēja neesot identificējusi tās pamattiesības, ar kurām tā saista iespējamo Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertā tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu. Pēc Saeimas ieskata, Satversmes tiesas procesā esot pašsaprotams tas, ka ne katras tiesības vai tiesiskas intereses būtu atzīstamas par pamattiesībām Satversmes VIII nodaļas izpratnē. Satversme neietverot tādas personu pamattiesības kā tiesības saņemt valsts

budžeta finansējumu politiskās partijas darbības nodrošināšanai. Tādējādi tas apstākļi, ka politiskā partija nesāņem valsts budžeta finansējumu vai šādu finansējumu saņem konkurējoša politiskā partija, pats par sevi nenožīmējot tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu (*sk. 2022. gada 27. oktobra tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 4. sēj. 41. lp.*).

Tiesiskā vienlīdzība pieder pie pamattiesībām, kuras Satversmē tika ietvertas jau tās sākotnējā redakcijā. Proti, Satversmes 82. pants redakcijā, kas stājās spēkā 1922. gada 7. novembrī, noteica, ka likuma un tiesas priekšā visi pilsoņi ir vienlīdzīgi. Tiesību doktrīnā tika atzīts, ka Satversmes 82. panta normas priekšmets attiecas uz noteikumiem par pilsoņu tiesībām (*sal. sk.: Disterlo B. Juridiskas piezīmes pie Latvijas Republikas Satversmes. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1923, Nr. 7, 12. lpp.*).

Arī Satversmes tiesa lietās, kas ierosinātas pēc konstitucionālās sūdzības, ir vērtējusi apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. pantam kā patstāvīgām pamattiesībām, nesaistot tās ar citām pamattiesībām, kas atrodas ārpus tiesiskās vienlīdzības principa jēdziena robežām (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 17. decembra spriedumu lietā Nr. 2019-03-01 un 2014. gada 13. jūnija spriedumu lietā Nr. 2014-02-01*).

Tiesiskā vienlīdzība ir atvasināta no vispārējā taisnīguma principa, kas ir demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtība. Ir atzīts, ka tiesības uz tiesisko vienlīdzību ir aizsargājamās, likumdevējam saistošās pamattiesības (*sk.: Bryde B.-O. Das Verfassungsprinzip der Gleichheit. Halle an der Saale: Universitätsverlag Halle-Wittenberg, 2012, S. 8*). Prasība pēc tiesiskās vienlīdzības nozīmē likumdevēja pienākumu ievērot saprātīgumu un objektivitāti atšķirīga tiesiskā stāvokļa noteikšanā. Tāpēc tiesiskā vienlīdzība netiek pārkāpta tad, ja likumdevēja radītā atšķirīgā attieksme ir noteikta pieļaujamās rīcības brīvības ietvaros un tai ir saprātīgs un objektīvs pamats.

Tiesiskā vienlīdzība ir nesaraujami saistīta ar tiesiskās vienlīdzības principu, kas nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir vienāda, savukārt atšķirīgos apstākļos – atšķirīga (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2003-05-01 28. punktu*).

Tiesiskās vienlīdzības princips pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama (sk. *Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 4. punktu*). Tiesiskās vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos (sk. *Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu*). Persona nolūkā aizsargāt savas tiesības var tieši atsaukties uz tiesiskās vienlīdzības principu.

Tādējādi tiesības uz tiesisko vienlīdzību ir konstitucionāli aizsargājamas patstāvīgas pamattiesības.

Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi uz pieteikuma iesniegšanas nosacījumu, ka personas pamattiesību aizskārumam jābūt tiešam, konkrētam un apstrīdētajai normai jāaizskar pats pieteikuma iesniedzējs (sal. sk. *Satversmes tiesas 2010. gada 22. jūnija sprieduma lietā Nr. 2009-111-01 10. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja ir piedalījusies Talsu novada domes vēlēšanās 2017. gadā, kad ieguva trīs deputātu vietas, un 2021. gadā, kad ieguva četras deputātu vietas. Saskaņā ar Partiju finansēšanas likuma pārejas noteikumu 30. punktu apstrīdēto normu piemēro no 2021. gada 1. jūlija, un tā Pieteikuma iesniedzējai neparedz tiesības saņemt valsts budžeta finansējumu. Savukārt no astoņām politiskajām organizācijām (partijām), kuras 2021. gadā piedalījušās Talsu novada domes vēlēšanās, sešas bija pārstāvētas arī iepriekšējā Saeimā. Tāpēc papildus Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 1. punktā paredzētajam finansējumam tās vēl saņems arī apstrīdētajā normā noteikto finansējumu neatkarīgi no tā, vai konkrētā partija konkrētajā pašvaldības domē vispār ir pārstāvēta.

Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēs, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

12.2. Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtnā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis norādīja, ka Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmā un otrā daļa veido nosacījumus valsts budžeta finansējuma piešķiršanai politiskajām partijām. Neatkarīgi no tā, vai konkrēta politiskā partija piedalās Saeimas vai pašvaldību vēlēšanās, valsts budžeta finansējums tiekot piešķirts tikai tām politiskajām partijām, kuras pēdējās Saeimas vēlēšanās ieguvušas vairāk nekā divus procentus balsu. Pieteikuma iesniedzēja pēc būtības iebilstot nevis pret apstrīdēto normu, bet gan pret likumdevēja izšķiršanos par valsts budžeta finansējuma piešķiršanu tikai tām politiskajām partijām, kuras ieguvušas noteiktu balsu skaitu Saeimas vēlēšanās. Šāds valsts budžeta finansējuma piešķiršanas modelis esot ietverts Partiju finansēšanas likumā ar Saeimā 2010. gada 10. jūnijā pieņemtajiem grozījumiem. Tāpēc Pieteikuma iesniedzējas iespējamais tiesību aizskārums radies jau 2017. gadā, drīz pēc tās dibināšanas un politiskās darbības uzsākšanas, un konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš ir nokavēts (*sk. 2022. gada 27. oktobra tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 4. sēj. 43.–44. lp.*).

Politisko partiju finansēšanas likums un politiskās partijas dibināšanas fakts neparedz partijām obligātu pienākumu piedalīties vēlēšanās. Partiju darbības pamatā ir Satversmes 102. pantā ietvertais biedrošanās brīvības princips. Tādējādi politiskās partijas bauda rīcības brīvību attiecībā uz to, vai tās izvēlas piedalīties vēlēšanās un kāda līmeņa vēlēšanās tās piedalīsies.

Pieteikuma iesniedzēja tika nodibināta 2017. gada 25. februārī un 2017. gada 20. martā ierakstīta politisko partiju reģistrā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja pēc tās dibināšanas 2017. gadā nevarēja nonākt Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas (*redakcijā, kas bija spēkā no 2014. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 1. janvārim*) tvērumā, jo attiecīgais tiesiskais regulējums noteica politisko organizāciju (partiju) tiesības saņemt valsts finansējumu ar nosacījumu, ka iepriekšējās Saeimas vēlēšanās tās ieguvušas vairāk nekā divus procentus vēlētāju balsu.

Apstrīdētā norma stājās spēkā 2020. gada 1. janvārī. Savukārt atbilstoši Partiju finansēšanas likuma pārejas noteikumu 30. punktam noteikums par finansējuma piešķiršanu par katru pašvaldību vēlēšanās iegūto balsi tiek

pieņemts no 2021. gada 1. jūlija. Tātad termiņš pieteikuma iesniegšanai ir skaitāms no 2021. gada 1. jūlija. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 28. jūlijā. Tādējādi konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš ir ievērots.

Līdz ar to tiesvedības izbeigšanai lietā nav pamata.

13. Ar 2022. gada 24. februāra grozījumiem Partiju finansēšanas likumā, kuri stājās spēkā 2022. gada 1. novembrī, apstrīdētā norma izteikta jaunā redakcijā. Proti, saskaņā ar Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punktu valsts budžeta finansējumu aprēķina no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas 0,1 procenta apmērā par katru iegūto balsi pēdējās pašvaldības domes vēlēšanās. Līdz ar to tiesvedības procesa laikā apstrīdētā norma ir grozīta.

Jēdziens „apstrīdētā norma” Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkta izpratnē nav saprotams formāli, proti, vienīgi kā normatīvajā aktā ietverts teksts. Apstrīdētajā normā ir noteikta tiesiskā kārtība, kuru Pieteikuma iesniedzēja uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normai. Tādēļ arī tajos gadījumos, kad apstrīdētās normas teksts ir formāli grozīts, Satversmes tiesai jāpārlicinās par to, vai ar apstrīdēto normu radītā tiesiskā situācija ir mainīta pēc būtības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 11. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2014-33-01 7. punktu*). Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punkta jaunajā redakcijā noteiktā valsts finansējuma aprēķināšanas kārtība nemaina principu, pēc kāda tiek piešķirts valsts budžeta finansējums.

Tādējādi ar Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punkta jauno redakciju apstrīdētā norma pēc būtības nav mainīta un tiesvedības izbeigšanai izskatāmajā lietā nav pamata.

14. Izvērtējot, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesai jānoskaidro:

1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;

2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām (personu grupām);

3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu;

4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-28-0306 11. punktu*).

15. Apstrīdētā norma noteica, ka tās politiskās organizācijas (partijas), par kurām pēdējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā divi procenti vēlētāju, saņem valsts budžeta finansējumu 0,50 *euro* apmērā par katru iegūto balsi pēdējās pašvaldības domes vēlēšanās.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka divas situācijas nekad nav pilnīgi identiskas. Salīdzināšanai jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viena vai vairākas ar pārbaudāmo situāciju kopīgas pazīmes (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2006-13-0103 7. punktu*). Vērtējot, vai tiesiskās vienlīdzības princips tiek ievērots, noteicošais ir tas, vai vairākas personu grupas vieno kopīga un būtiska tām piemītoša pazīme. Lai noskaidrotu, vai un kuras personu grupas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, ir nepieciešams noteikt galveno šīs grupas vienojošo pazīmi (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-10-01 17. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka salīdzināmos apstākļos atrodas visas politiskās organizācijas (partijas), kuras iesniegušas kandidātu sarakstus pašvaldību domes vēlēšanās un kuru pārstāvji ir ievēlēti pašvaldības domē. Pazīme, pēc kuras minētās personu grupas var salīdzināt, esot kandidātu saraksta iesniegšana pašvaldības domes vēlēšanās un pārstāvības iegūšana pašvaldības domē (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 10. lp.*). Savukārt Saeima norāda,

ka lietā nav konstatējamas salīdzināmas personu grupas, jo Pieteikuma iesniedzējas norādītās politiskās partijas atrodas atšķirīgos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos. Politiskā partija, kas ir pārstāvēta vienā pašvaldības domē, bet nav piedalījusies Saeimas vēlēšanās, nevarot sniegt ievērojamu ieguldījumu politikas veidošanā visas valsts mērogā, turklāt šāda partija neesot vienlīdz iesaistījusies gan nacionālā, gan reģionālā līmeņa vēlēšanās. Šāda veida politiskās partijas atbilstoši savas darbības īpatnībām nepildot tādas pašas vai salīdzināmas uzdevumus kā tās politiskās partijas, kuras iesniegušas deputātu kandidātu sarakstus Saeimas vēlēšanās un ieguvušas vairāk nekā divu procentu vēlētāju atbalstu. Tādējādi reģionālajām politiskajām partijām, kuras darbojas tikai noteiktā pašvaldībā, neesot nozīmīgas ietekmes uz vispārējo parlamentārās demokrātijas sistēmu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 63.–65. lp.*).

Tiesas sēdē Tieslietu ministrija puda viedokli, ka kritēriji, pēc kuriem tiek noteiktas pazīmes, kas ļauj konstatēt salīdzināmas personu grupas, nedrīkst būt patvaļīgi un tiem jābūt objektīviem un pamatotiem. Pieteikuma iesniedzējas norādītais, proti, tas, ka salīdzināmos apstākļos atrodas visas politiskās partijas, kuras piedalījušas pašvaldību vēlēšanās un kuru pārstāvji ir ievēlēti pašvaldību domēs, ir pazīme, kas piemīt abām personu grupām, tomēr šī pazīme nav vienojoša un nevar veidot salīdzināmu grupu (*sk. 2022. gada 16. novembra tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 5. sēj. 4. lp.*). Savukārt *Mg. iur.* Iveta Kažoka uzskata, ka ir pamats salīdzināt Pieteikuma iesniedzējas norādītās personu grupas, jo gan tādai politiskajai partijai, kura iesniedz kandidātu sarakstu Saeimas vēlēšanās, gan arī tādai politiskajai partijai, kura iesniedz kandidātu sarakstu tikai viena novada domes vēlēšanās, rodoties izdevumi savas darbības uzturēšanai (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 94.–95. lp.*).

Atbilstoši Politisko partiju likuma 2. panta pirmajā daļā sniegtajai definīcijai partija ir organizācija, kas izveidota, lai veiktu politisko darbību, piedalītos vēlēšanu kampaņā, izvirzītu deputātu kandidātus, piedalītos Saeimas vai pašvaldību domju (padomju), Eiropas Parlamenta darbā, ar deputātu starpniecību īstenotu partijas programmu, kā arī iesaistītos publiskās pārvaldes institūciju izveidē. Līdz ar to politisko organizāciju (partiju) dibināšana un

darbības virzieni var tikt īstenoti vairākos līmeņos. Proti, reģionālā līmenī – piedaloties pašvaldību vēlēšanās, nacionālā līmenī – piedaloties Saeimas vēlēšanās – un pārnacionālā līmenī – piedaloties Eiropas Parlamenta vēlēšanās.

Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 15. panta pirmajā daļā noteikts, ka pašvaldības domes deputātu kandidātu sarakstus var iesniegt reģistrēta politiskā partija, reģistrētu politisko partiju reģistrēta apvienība, kā arī divas vai vairākas reģistrētas politiskās partijas, kuras nav apvienojušās reģistrētu politisko partiju reģistrētā apvienībā. Savukārt Saeimas vēlēšanu likuma 9. panta pirmā daļa noteic, ka kandidātu sarakstu Saeimas vēlēšanās var iesniegt likumā noteiktajā kārtībā reģistrēta politiskā partija, kura dibināta ne vēlāk kā vienu gadu pirms šīm vēlēšanām un kurā ir ne mazāk kā 500 biedru, kā arī likumā noteiktajā kārtībā reģistrēta politisko partiju apvienība, ja visas šādā apvienībā ietilpstošās politiskās partijas dibinātas ne vēlāk kā vienu gadu pirms Saeimas vēlēšanām un ja politisko partiju apvienībā kopā ir ne mazāk kā 500 biedru.

Kā izriet no minētajām normām, tiesiskais regulējums deputātu kandidātu sarakstu iesniegšanai pašvaldības domes vai Saeimas vēlēšanās izvirza atšķirīgas prasības, turklāt prasības deputātu kandidātu sarakstu iesniegšanai Saeimas vēlēšanās ir augstākas. Tāpēc pazīme – deputātu kandidātu saraksta iesniegšana pašvaldības domes vēlēšanās – nav uzskatāma par Pieteikuma iesniedzējas norādīto personu grupu būtisku un vienojošu pazīmi.

Tāpat likumdevēja izveidotā valsts atbalsta sistēma neparedz, ka nacionālā līmeņa politiskajām partijām būtu jāizpilda tāds kritērijs kā pārstāvības iegūšana pašvaldības domē. Atbilstoši Partiju finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 3. punktam šāds kritērijs nav paredzēts arī dalībai Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Proti, valsts budžeta finansējuma piešķiršanā nav nozīmes tam, vai politiskā partija, kura pēdējās Saeimas vēlēšanās ir ieguvusi vairāk nekā divus procentus balsu, iegūst pārstāvību arī kādā citā no vēlētajām institūcijām. Tāpēc pazīme – pašvaldību vēlēšanās iegūtā pārstāvība pašvaldības domē – arī nav uzskatāma par norādīto personu grupu būtisku un vienojošu pazīmi.

Nacionālā līmeņa politiskajām partijām piešķiramā valsts atbalsta sistēma ir piesaistīta attiecīgajās vēlēšanās iegūto balsu skaitam. Proti, atkarībā no tā, kādi ir nacionālā līmeņa politiskās partijas panākumi konkrēta līmeņa vēlēšanās, tiek aprēķināts šai partijai piešķiramā valsts budžeta finansējuma apmērs. Arī reģionālo politisko partiju panākumi pašvaldību vēlēšanās ir mērāmi pēc to iegūtajām balsīm. No minētā izriet, ka abas personu grupas vienojošā pazīme ir politisko organizāciju (partiju) iegūtās balsis pašvaldību vēlēšanās.

15.1. Tomēr viena kopīga pazīme pati par sevi ne vienmēr var kalpot par pietiekamu argumentu, lai konstatētu, ka divas personu grupas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Satversmes tiesai ir jāizvērtē arī tas, vai nepastāv kādi būtiski apsvērumi, kas norāda, ka šādas personu grupas neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 9. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2012-14-03 17.2. punktu*).

Politisko partiju funkcijas un to loma demokrātijas procesos citstarp aplūkota starptautiskos rekomendējoša rakstura dokumentos, kas pieņemti, lai sniegtu valstīm atbalstu likumdošanā un tiesību piemērošanas praksē (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 19. punktu*). Eiropas Padomes komisija „Demokrātija caur tiesībām” (Venēcijas komisija) ir norādījusi: ja likumdevējs izšķiras par to, ka finansiāli atbalstīs politiskās partijas, tas jādara, pamatojoties uz objektīviem, taisnīgiem un saprātīgiem kritērijiem. Valstis bauda rīcības brīvību politisko partiju atbalsta sistēmas izvēlē. Tomēr gadījumā, kad politiskajām partijām tiek piešķirts valsts atbalsts, prioritāri tas būtu jānodrošina parlamentā pārstāvētajām politiskajām partijām (*sk.: Guidelines on Political Party Regulation. Venice Commission, 14 December 2020, CDL-AD(2020)032, paras 232–242*). ANO augstais cilvēktiesību komisārs uzsvēris, ka valsts finansējuma mērķa grupa ir parlamentā pārstāvētās partijas, tomēr politiskā plurālisma un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanai būtu ieteicams valsts finansējumu piešķirt arī tādām politiskajām partijām, kuras uzrādījušas nozīmīgus rezultātus parlamenta

vēlēšanās, bet nav saņēmušas pietiekami daudz balsu, lai iegūtu pārstāvību parlamentā (*sk.: Guidelines and Report on the Financing of Political Parties. Venice Commission, 23 March 2001, CDL-INF (2001) 8, p. 2*). Arī *Mg. sc. soc., Mg. oec.* Lelde Metla-Rozentāle tiesas sēdē norādīja uz parlamenta lomu pilsoniskā sabiedrībā, kā arī tā funkcijām. Pieteikuma iesniedzēja nesniedzot tiešu pienesumu visai valstis un parlamentārās demokrātijas stiprināšanā un neesot uzskatāma par līdzvērtīgu pretendentu uz valsts finansējumu (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 112.–114. lp.*). Tādējādi politiskajām partijām piešķirtais valsts finansiālais atbalsts ir atkarīgs citstarp no tā, cik lielu sabiedrības daļu jeb cik daudz vēlētāju konkrētais politiskais spēks pārstāv un cik būtisku visai sabiedrībai nozīmīgu jautājumu risināšanu tas piedāvā.

Vairumā Eiropas Savienības dalībvalstu politisko organizāciju (partiju) finansēšana no valsts budžeta līdzekļiem ir saistīta ar konkrēta kritērija – pārstāvība parlamentā – izpildi (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 72.–76. lp.*). Vērtējot Latvijas politisko partiju finansēšanas sistēmu un tās attīstību, secināms, ka jau 2010. gadā, ieviešot politisko organizāciju (partiju) daļēju finansēšanu no valsts budžeta līdzekļiem, par finansējuma piešķiršanas kritēriju tika izraudzīts pēdējās Saeimas vēlēšanās par attiecīgo partiju nobalsojušo vēlētāju skaits (*sk. likumprojekta „Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā” (Nr. 1697/Lp9) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju)*).

Arī Tieslietu ministrija tiesas sēdē uzsvēra, ka likumdevēja izšķiršanās par diferencēta politiskajām partijām paredzētā valsts finansējuma piešķiršanas modeļa ieviešanu bija mērķtiecīga un plānota. Apsverot iespējamus politisko organizāciju (partiju) valsts budžeta finansēšanas modeļus, ekspertu paustie viedokļi un situācijas vērtējumi liecinājuši, ka Latvijā salīdzinājumā ar abām pārējām Baltijas valstīm līdzšinējais nacionālā līmeņa politiskajām partijām sniegtais valsts atbalsts vēl joprojām ir nepietiekams. Tādējādi, ievērojot valsts budžeta iespējas, diferencētais politisko partiju finansēšanas modelis esot izraudzīts tieši tādēļ, lai veicinātu nacionālā līmeņa politisko partiju iespējas

iegūt valsts atbalstu (*sk. 2022. gada 16. novembra tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 5. sēj. 7. lp.*).

Likumdevējs politisko partiju finansēšanas sistēmu no valsts budžeta līdzekļiem ieviesa ar 2010. gada 10. jūnija grozījumiem Partiju finansēšanas likumā. Savukārt, pieņemot 2019. gada 14. novembra grozījumus Partiju finansēšanas likumā, likumdevējs turpināja pilnveidot šo sistēmu. Papildus atbalstam, kas nacionālā līmeņa politiskajām partijām tiek piešķirts par Saeimas vēlēšanās iegūtajām balsīm, likumdevējs izveidoja diferencētu valsts budžeta finansējuma piešķiršanas modeli, paredzot, ka nacionālā līmeņa politiskās partijas, kuras pēdējās Saeimas vēlēšanās ieguvušas vairāk nekā divus procentus vēlētāju balsu, ir tiesīgas saņemt valsts budžeta finansējumu arī par katru pašvaldību vēlēšanās iegūto balsi. Ņemot vērā minēto, jāsecina, ka likumdevēja izšķiršanās par to, ka ir atbalstāmas tieši nacionālā līmeņa politiskās partijas, pēc būtības nav mainījies.

15.2. Satversmes 102. pantā ietvertā biedrošanās brīvība paredz to, ka tiek garantētas personu tiesības apvienoties biedrībās, politiskajās partijās un citās sabiedriskās organizācijās un radīti tādi apstākļi, lai personas spētu īstenot savas tiesības uz biedrošanos. Ikvienu tiesības apvienoties ar citiem politiskajā partijā ir būtisks demokrātiskas valsts iekārtas pastāvēšanas priekšnoteikums. Politiskās partijas kā viena no biedrošanās brīvības formām ir īpaši svarīga demokrātijas funkcionēšanai (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 18.3. punktu*). Politiskās partijas ir nozīmīgs demokrātiskas valsts elements, un tās veido saikni starp sabiedrību un valsts varu, nodrošinot organizētu sabiedrības līdzdalību politiskajos procesos.

Nacionālā līmeņa politiskās partijas no reģionālajām politiskajām partijām atšķiras ar to, ka izsaka vēlētājiem piedāvājumus par visaptverošu sabiedrības modeli un ir spējīgas šos piedāvājumus īstenot, ja nonāk pie varas (*sal. sk. Satversmes tiesas 2015. gada 5. februāra sprieduma lietā Nr. 2014-03-01 14. punktu*). Politiskās partijas, kuru mērķis ir iegūt pārstāvību Saeimā, īsteno atšķirīgas funkcijas nekā reģionālās politiskās partijas. Ikviens Latvijas pilsonis, piedaloties Saeimas vēlēšanās, var līdzdarboties valsts kopējo mērķu

un attīstības virzienu noteikšanā. Šādā veidā tiek nodrošināta pilsoniskās sabiedrības līdzdalība un iesaiste valsts pārvaldīšanā, kā arī iespēja lemt par kopējo sabiedrības labumu. Lēmumi, kas tiek pieņemti nacionālajā līmenī, raugoties no valsts kopējo interešu viedokļa, ir visaptveroši pretstatā tiem lēmumiem, kas tiek pieņemti pašvaldībās. Tādēļ arī nacionālā līmeņa politiskajām partijām, kuras ieguvušas vairāk nekā divus procentus vēlētāju balsu, ir lielākas iespējas nekā reģionālajām politiskajām partijām pārstāvēt suverēna gribu sabiedrības kopējā labuma vārdā. Savukārt reģionālo politisko partiju aktivitātē ir nozīmīgs vietējās pārvaldes elements un šo partiju funkcijas ir saistītas ar vietējās pašvaldības ekonomisko un saimniecisko attīstību.

No iepriekš minētā secināms, ka politiskajām partijām, kuras darbojas nacionālā līmenī un spējušas iegūt vairāk nekā divu procentu vēlētāju atbalstu, un tām politiskajām partijām, kuras darbojas reģionālā līmenī, ir atšķirīgas funkcijas ilgtspējīgas politikas veidošanā un demokrātijas stiprināšanā.

Politisko partiju darbība visas Latvijas sabiedrības kopējo interešu īstenošanā ir nošķirama no darbības konkrētas pašvaldības interešu īstenošanā. Nacionālā līmeņa un reģionālā līmeņa politisko partiju funkcijas ir atšķirīgas un nevar tikt salīdzinātas. Likumdevējs ir izsvēris objektīvās atšķirības starp nacionālā līmeņa un pašvaldību līmeņa vēlēšanām un, īstenojot savu rīcības brīvību, izšķīries par valsts finansējuma piešķiršanu tikai tām politiskajām partijām, kuras piedalās nacionālā līmeņa vēlēšanās un ieguvušas noteiktu vēlētāju balsu skaitu. Šāds lēmums nav uzskatāms par neobjektīvu vai nesaprātīgu.

Pieteikuma iesniedzēja un politiskās partijas, kuras pēdējās Saeimas vēlēšanās ir ieguvušas vairāk nekā divus procentus vēlētāju balsu, atrodas atšķirīgos un savstarpēji nesalīdzināmos apstākļos. Valsts finansējuma piešķiršana politiskajām organizācijām (partijām) ir likumdevēja tiesībpolitiska izšķiršanās, kas balstīta demokrātiskas tiesiskas valsts pamatprincipos. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja nevar, atsaucoties uz Satversmes 91. panta pirmo teikumu, prasīt, lai tai tiek nodrošinātas tādas pašas tiesības kā nacionālā līmeņa politiskajām partijām. Ievērojot minēto, secināms, ka izskatāmās lietas

ietvaros no Satversmes 91. panta pirmā teikuma neizriet pienākums paredzēt vienādu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos un savstarpēji nesalīdzināmos apstākļos.

Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

Atzīt Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmās daļas 2. punktu (redakcijā, kas bija spēkā no 2020. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 1. novembrim) par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš